Veel jagers spreken nog altijd over "wilde zwijnen", "wilde varkens" of kortweg "varkens", iets wat helemaal niet zo oneerbiedig bedoeld is als het wel klinkt, integendeel.

De correcte verzamelnaam voor de soort is "zwartwild"; de term is zoals bijna alle gebruikte jachttermen uit de Duitse "Jägersprache" afgeleid.

Het everzwijn

Klasse: zoogdieren
Orde: evenhoevigen
Familie: suidae
Soort: sus scrofa
Everzwijn, sanglier, Wildschwein, Schwarzwild, wild boar

Uiterlijke kenmerken

Bij een toevallige ontmoeting in de vrije natuur zal zelfs een gewone wandelaar het wildzwijn niet met een andere diersoort verwarren, daarvoor is het te goed bekend. Qua lichaamsbouw lijkt het erg op een tam huiszwijn, waarmee het trouwens zeer verwant is. Maar in tegenstelling tot zijn gedomesticeerd familielid, dat vooral in de laatste decennia "gevaloriseerd" werd tot een stressgevoelige vleesmachine, is het everzwijn één en al uiting van oerkracht en wildheid.
Het staat hoger op poten en vooral de massieve voorhand is sterk ontwikkeld, wat een indruk van overbouwdheid geeft, die nog versterkt wordt door het grote spitse hoofd. De kegelvormige kop is van sterke kaken voorzien en uitstekend geschikt om de bodem om te woelen en te **breken** (de Duitse jager noemt het voorste kopdeel het "Gebrech"), op zoek naar allerlei eetbaars. De kleine ogen liggen diep in de kop, de beweeglijke, rechtopstaande oren zijn vrij klein. Bij oudere exemplaren, vooral mannelijke, is de huid ter hoogte van de schouders taai en dik en vormt het zogenaamde **schild**, dat inderdaad bescherming biedt bij onderlinge gevechten. Door die meer gedrongen bouw en – in vergelijking met andere grofwildsoorten – kortere poten schijnen ze nogal traag en plomp. Niets is echter minder waar: ze kunnen bijna zo snel lopen als roodwild, en ze zijn daarbij nog echte uithoudingskampioenen, die er niet voor terug schrikken per nacht een kilometer of zes af te leggen, op zoek naar voedsel. En als ze zich opgejaagd of te dikwijls verstoord voelen, gaan ze nog twee tot driemaal verder.
De **prenten** van zwartwild zijn onmiskenbaar doordat bijna altijd de **bijtenen** mee afgedrukt worden, iets zijdelings van de buitenste schalenranden, waardoor een typische trapeziumvorm ontstaat.
De rechte staart blijft bijna voortdurend in beweging; bij rustig voedselopnemen pendelt die lustig heen en weer, bij opwinding of alarm wordt hij stijf omhoog gestoken.

Qua lichaamsbouw is er weinig onderscheid tussen de geslachten. Volgens sommigen kunnen we een **keiler** herkennen aan de meer gedrongen vorm en de kortere kop. Maar een **zeug** kan ook een korte kop hebben, wat tot verkeerd **aanspreken** kan leiden. Een keiler kan er na de bronst trouwens slanker en smaller uitzien dan een sterke zeug. Soms kunnen we bij de keiler wel het **penseel** waarnemen als een driehoekige, behaarde verhevenheid van de onderbuiklijn.

Leeftijdsklassen

De zeug werpt meestal in het voorjaar (april) haar biggetjes, **frislingen** genoemd. Hun wollige vacht is geelbruin met blekere lengtestrepen, overigens een goede schutkleur, vooral als de frislingen zich onbeweeglijk drukken na de alarmroep van de moeder, een kort "woef". Naarmate de zomer vordert, groeien de donkere winterharen door, geleidelijk aan verdwijnen de strepen en de bruingele jeugdkleur wordt naar achteren teruggedrongen.

Eén april wordt in het algemeen als datum aangenomen waarop de frislingen overgaan naar een oudere klasse, die van de **overlopers**. Een overloper is dus een jong in zijn tweede levensjaar. Laat gezette frislingen, die op één april slechts driekwart jaar oud zijn, worden toch mee ingedeeld bij de overlopers, terwijl vroeg geborenen tot die datum moeten wachten om te "verjaren". We spreken van overloperzeugen en -keilers.

In die periode valt de voornaamste groei- en gewichtstoename, zodat zwartwild na dat tweede levensjaar als vrijwel volwassen kan worden beschouwd.
Op dat ogenblik lost ook de onderlinge familieband op en de overloperrotte valt uiteen: de keilers trekken er het eerst op uit, de zeugen (die dan pas voor de eerste maal bronstig geworden zijn en beslagen werden, dus drachtig zijn) wat later.
Vooral in het Frans, in mindere mate ook in het Duits, bestaat er een hele nomenclatuur om de verschillende volwassen jaargangen, voornamelijk bij de keilers, aan te duiden. In de praktijk heeft dat meestal weinig betekenis, aangezien het aanspreken qua leeftijd erg moeilijk is en op drijfjacht b.v. totaal onmogelijk. We kunnen eventueel spreken van drie-, vier-, vijf- enz. jarige zwijnen, als we na het afschot de leeftijd hebben kunnen schatten aan de hand van het gebit.

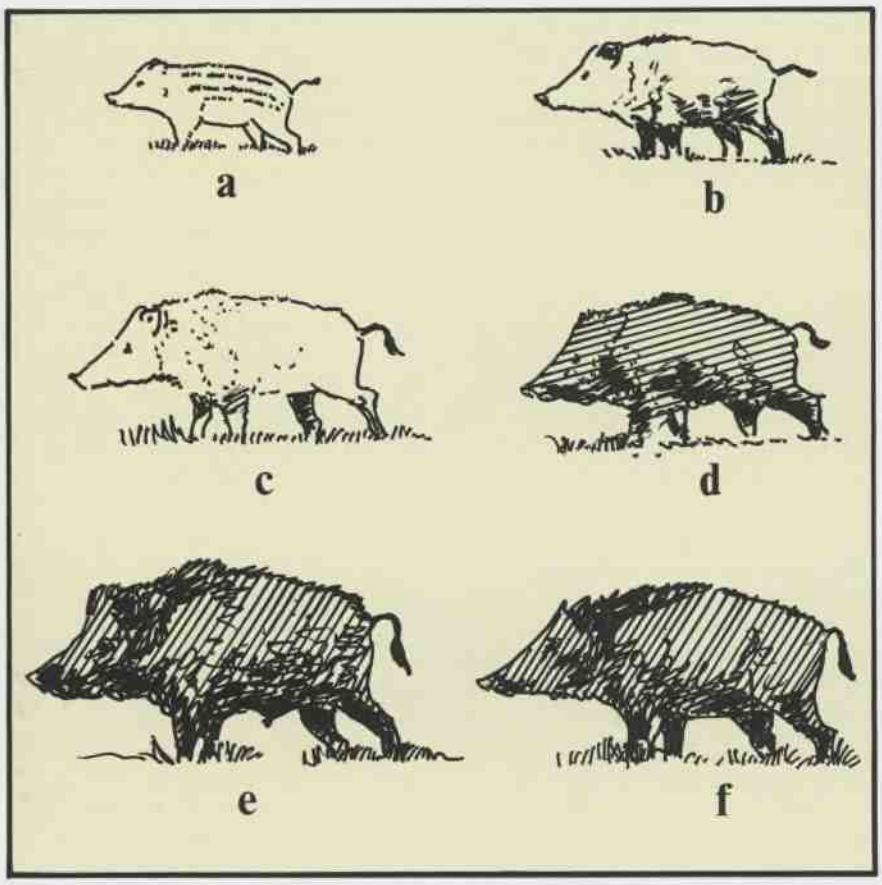

a. Frisling (0-2 maand) – b. Frisling (circa 6 maand) – c. Overloper in zomerdos – d. Overloper in winterdos – e. Keiler – f. Zeug

Gewichten

Geen enkele wildsoort kan zo een grote lichaamsreserve opbouwen als het zwartwild. Elk overaanbod aan voedsel wordt zoveel mogelijk in vet omgezet. Dit vet kan in goede jaren (b.v. bij goede eikeloogst) een tot vijf centimeter dikke rugspeklaag vormen, iets wat tijdens het villen van het stuk zeer duidelijk wordt. Ook inwendig is er een reserveopstapeling, zodat o.m. de nieren door een dikke witte vetlaag omgeven zijn. Vooral bij sterke zeugen die om een of andere reden geen frislingen voerden en dus geen energie via de melk verloren, is dat opvallend.
Net zoals het bronsthert verliest een keiler een groot deel van die vetreserve tijdens de **ranstijd**. En natuurlijk verdwijnt de vetlaag helemaal tijdens strenge winters, vooral als de jagers niet aan bijvoedering denken.

Dat alles heeft voor gevolg dat het gewicht niet als basis voor de beoordeling van een geschoten stuk kan dienen. In onze Ardennen komen keilers voor van honderd kilogram en meer (alle opgegeven waarden gelden voor **ontweide** stukken en liggen ongeveer twintig procent onder het levendgewicht), terwijl er in de Karpaten exemplaren tot driehonderd kilogram bemachtigd worden. Nogmaals, het tijdstip van weging speelt een rol: een keiler die in oktober nog honderdvijftig kilogram op voet woog kan eind februari maar negentig kilogram meer wegen.

Dat betekent ook dat we ons voor een leeftijdsschatting niet op het gewicht mogen baseren. Er zijn vroeg- en laatgeboren frislingen, en ook binnen één worp kan de ontwikkeling erg verschillen. In de herfst weegt een frisling (ontweid) normaal twintig tot dertig kilogram, maar uitersten – van tien tot vijfenveertig kilogram – komen voor. Hetzelfde geldt voor de overlopers: herfstwaarden van vijftig tot zestig kilogram zijn normaal, hogere en lagere gewichten zijn mogelijk. Boven de twee jaar halen wilde zwijnen zeventig tot vijfentachtig kilogram, waarbij keilers meestal zwaarder zijn dan zeugen. Zelfs oude, sterke zeugen wegen ontweid zelden meer dan negentig kilogram.
Andere invloeden, zoals kwetsuren en ziektes, kunnen ook een rol spelen. Soms zien we totaal uitgemergelde varkens die ten gevolge van een kaakbreuk (aangeschoten!) geen voedsel meer konden opnemen.
Het schatten van het gewicht is trouwens niet zo eenvoudig en vele jagers schieten daarbij nogal eens met het spreekwoordelijke spek. Meestal wordt het gewicht overschat, o.m. door de indruk van zwaarte die een gevolg is van de gedrongen lichaamsbouw en de lange beharing.

Beharing en verharing

De meeste jagers kennen wilde zwijnen uitsluitend in hun donker, borstelig winterpak, waarin ze de naam "**zwartwild**" volledig verdienen. Maar diezelfde varkens zien er in de zomer heel anders uit: de haren zijn kort en bleek van kleur, haast zilverglanzend. Door die naaktheid schijnen ze nog hoger op poten te staan en lijkt de kop langer en spitser, zodat het geheel meer op een soort tapir gaat gelijken.
In de koudere jaargetijden is hun hele lichaam bedekt met min of meer donkerbruine tot zwarte,

lange, stijve haren, de **borstels**. Op de rug valt de **kam** op: daar zijn de borstels nog langer en rechtopstaand, waardoor het stuk nog groter en indrukwekkender lijkt. Een woedende keiler zal die kam nog feller oprichten om een vijand af te schrikken.
De borstels van de kam worden nogal eens als trofee geplukt; ze worden dan verwerkt tot een zogenaamde **baard**, als opsmuk voor een jagershoed.
Abnormaal bleek gekleurde en zelfs min of meer bont gevlekte everzwijnen komen voor als gevolg van vroegere inkruisingen met huisvarkens. Dergelijke exemplaren worden best afgeschoten.
Vanaf eind april begint het winterhaar uit te vallen, eerst aan hals en blad, tot het wildzwijn rond midden juni zijn naakt zomeruitzicht krijgt. Daarna groeit het haar opnieuw geleidelijk verder uit, de donkere schachten van de borstels (de punten zijn bleek van kleur) worden zichtbaar, de kam vormt zich als een donkerder rugstreep en tegen september ziet de drager er weer uit als een "echt everzwijn". Vanaf oktober is ook de tussen de borstels groeiende **onderwol** zover uitgekomen dat de winterverharing compleet is.
Dit schema geldt voor bijna alle wilde zwijnen, zodat het tijdstip van verharing geen indicatie geeft over de leeftijd (zoals wel het geval is bij reewild). Voerende zeugen schijnen, wegens de hogere energiebehoeften (melkproduktie), onvoldoende kracht te hebben om tijdig de oude borstels af te stoten en nieuwe te vormen. Dat betekent dat ze nog in winterhaar zijn als de andere stukken al kaal en bleek zijn, en dat ze zelf nog hun kortere zomerborstels dragen op het ogenblik dat de rest opnieuw echt "zwartwild" genoemd kan worden. Dit kenmerk kan van groot belang zijn om tijdens de zomeraanzit en -bers voerende zeugen als dusdanig te kunnen aanspreken en te sparen.

Voortplanting

Keilers die ouder zijn dan twee jaar, worden eenzaten. Ze vermijden zoveel mogelijk de rumoerige frisling- en overloperrotten en vertoeven zelfs in geheel andere bosgebieden. Hoe ouder ze worden, hoe achterdochtiger en voorzichtiger ze zijn. Overdag verblijven ze in een rustige, zeer dichte dekking (dorens), liefst aan de rand ervan zodat ze mogelijk gevaar tijdig kunnen onderkennen en dan stil kunnen verdwijnen. Oude evers zijn onberekenbaar: soms houden ze zich een week lang overdag in dezelfde dekking op, dan weer verhuizen ze gedurende enkele weken elke dag naar een andere plaats, dikwijls in kleine, dichte bosjes, iets afgelegen van het grotere boscomplex. Alleen tijdens de **ranstijd**, van eind november tot begin januari, verliezen ze hun voorzichtigheid wat om, soms zelfs overdag, de jonge en oudere zeugen, die dan bronstig worden, op te zoeken. Het zijn geen zachte minnaars: er wordt heel wat afgeslagen en geduwd waarbij de zeug soms luid gilt.
Als twee ongeveer evenwaardige keilers elkaar in die periode ontmoeten, gaan ze elkaar onstuimig te lijf door met de koppen te slaan, waarbij het dikke schouderschild de scherpe slagtanden zoveel mogelijk moet opvangen.
Net zoals bij het tamme huiszwijn duurt de dracht een kleine vier maanden, gemiddeld **114 dagen** (de boer zegt: drie maanden, drie weken en drie dagen).
Het tamme en het wilde zwijn hebben hetzelfde aantal (negentien paar) en vrijwel identieke **chromosomen** (= de dragers van de erfelijke eigenschappen). Dat betekent dat ze onderling onbeperkt

gekruist kunnen worden en dat hun nakomelingen vruchtbaar zijn.
Een hoogdrachtige zeug zal zich tegen het einde van maart, soms ook wat vroeger, van de rotte van haar dan bijna éénjarige frislingen afzonderen om een rustige, veilige dekking op te zoeken. Daar richt ze zich onder wat dichte sparren of doornstruiken een ruime **ketel** in, bekleed met takken, mos en varens, zelfs overdekt met twijgen, zodat een echte hut ontstaat.

Daarin werpt ze haar kleine frislingen van amper één kilogram. De biggetjes blijven daar de eerste week, pas daarna ondernemen ze geleidelijk aan verdere uitstapjes. Piepend en knorrend volgen ze hun moeder, voortdurend bedelend om melk, die ze dan ook regelmatig aangeboden krijgen. Zoals bij tamme biggen heeft elke frisling "zijn" tepel en het vraagt meestal heel wat duwen, krijsen en vechten vooraleer elk zijn plaats aan de uier gevonden heeft en het zuigwerk kan beginnen.

De zeug is een goede moeder, voortdurend op haar hoede om bij het minste gevaar met een duidelijke "woeff"-alarmroep haar frislingen ter plaatse onbeweeglijk te doen drukken. Een mogelijke vijand wordt blazend en proestend benaderd en menige te opdringerige toeschouwer moet hals over kop de benen nemen of in een veilige boom kruipen.
Ook tegenover soortgenoten is een voerende zeug onverdraagzaam en ze probeert haar kinderkamerdekking vrij te houden. Onderling kunnen dergelijke moederdieren wel vrij goed met elkaar opschieten en niet zelden sluiten twee of meer zeugen met minstens twee weken oude frislingen zich bij elkaar aan, en blijven de hele zomer en een deel van de herfst samen. De vruchtbaarheid van het zwartwild is relatief hoog, maar wordt toch overschat. Zelfs een oudere zeug zal zelden meer dan acht frislingen voeren – hogere cijfers steunen meestal op verkeerde waarnemingen als gevolg van het samen verblijven van enkele zeugen. Een zeug heeft trouwens maar tien tepels waarvan het voorste paar nauwelijks melk produceert.

Gemiddeld zijn er **vijf frislingen per worp**. Eerstelingszeugen hebben er dikwijls maar één, twee of drie.

Spaar voerende zeugen!

Wordt een voerende zeug – per vergissing, uit domheid of zelfs kwaadwilligheid – afgeschoten, zullen haar frislingen meestal verkommeren. Als ze deel uitmaken van een moederrotte zullen ze daar wel mogen blijven, maar zuigen bij een andere zeug wordt hen meestal niet toegestaan. Elke frisling verdedigt immers "zijn" tepel, terwijl de niet-gebruikte na enkele dagen trouwens al droogvallen.

Dat "per vergissing" afschieten van een zeug met nog kleine frislingen komt jammer genoeg vrij vaak voor, vooral bij de zomeraanzit (om wildschade te voorkomen) of tijdens de reebokkenbers. Zoals we al schreven laat een zeug haar pasgeboren frislingen de eerste week af en toe alleen in de werpketel achter, terwijl ze zelf op voedsel uitgaat. Maar ook in een moederrotte sluiten alle biggen zich soms tijdelijk bij één van de zeugen aan terwijl de andere er dan schijnbaar geen heeft. Dergelijke "solitaire" varkens worden dan nogal vlug als keiler aangesproken, b.v. omdat een wat lange tepel met wat goede (slechte?) wil al vlug voor penseel wordt aanzien.

Wachten, goed kijken en luisteren (frislingen zijn immers vrij luidruchtig) en de graad van verharing in acht nemen zijn elementaire voorzorgen.

Een bijkomend probleem is dat niet alle zeugen in het voorjaar werpen. Eerstelingszeugen en zwakke stukken worden soms later bronstig en hun frislingen worden dan pas in de zomer of nog later geboren. Die zullen zelf steeds wat achterblijven en op hun beurt weer te laat in het jaar werpen, enz.

Twee worpen per jaar komen, zij het zeer zelden, voor. Dat is vermoedelijk ook weer een gevolg is van vroegere inkruisingen met tamme varkens.

Tanden

De haaktanden of "caninae" zijn bij het zwartwild bijzonder goed ontwikkeld. Keilers hebben zeer sterke haaktanden in de onderkaak, de **houwers** of **geweren**, die bij oudere stukken zelfs buiten de muil zichtbaar worden. Deze houwers steken voor ongeveer twee derde in het onderkaaksbeen en groeien voortdurend door. De bovenste haaktanden zijn kleiner en fungeren als slijpsteen voor de min of meer gebogen houwers, zodat die niet overdreven lang worden. Als de bovenste haaktand door een ongeval beschadigd of vernietigd wordt, heeft de overeenstemmende houwer geen weerstand meer en kan dan ongeremd verder groeien tot de punt ervan soms achterwaarts in de schedel dringt, wat een ellendige dood betekent.

Bij het ouder worden neemt ook de sterkte en de kromming van de houwers en – in mindere mate – van de bovenste haaktanden, toe. De lengte van het **slijtvlak** op een houwer geeft een zekere aanwijzing over de leeftijd van de keiler: men neemt aan dat **één centimeter** overeenstemt met **één jaar**. Het maximum ligt bij zeven centimeter, zodat de vuistregel bij oudere keilers niet meer bruikbaar is.
Meestal is het niet mogelijk de houwers bij een levende keiler goed waar te nemen, enkel bij minstens driejarigen en onder goede omstandigheden (voldoende licht, niet te grote afstand) kunnen we zo soms met zekerheid toch het geslacht vaststellen.
De geweren zijn geen sieraad, maar echte werk- en vechttuigen, die dagelijks benut worden zodat beschadigingen niet zeldzaam zijn, dikwijls tot grote teleurstelling van de jager die meende een mooie trofee bemachtigd te hebben. Zo'n gebroken houwer groeit echter door en wordt, dank zij de bovenste haaktand, tot een scherpe, dolkachtige slagtand aangeslepen. Zeugen hebben ook sterke haaktanden; ze zijn echter niet zo ontwikkeld als bij een keiler; ze benutten ze ook niet om te slaan, maar wel om te bijten.

In tegenstelling tot de hertachtigen heeft het everzwijn snijtanden in de bovenkaak. Vanaf het tweede levensjaar is de tandwisseling

Bij het ouder worden gaan de haaktanden in boven- (A) en onderkaak (B) weer krommen en vervolgens afslijten

De volledige tandformule is aldus:

3M 4P 1C 3I	3I 1C 4P 3M
3M 4P 1C 3I	3I 1C 4P 3M

Betekenis van de afkortingen:
I = Incisivae = snijtanden
C = Caninae = haaktanden
P = Premolares = kiezen
M = Molares = maaltanden

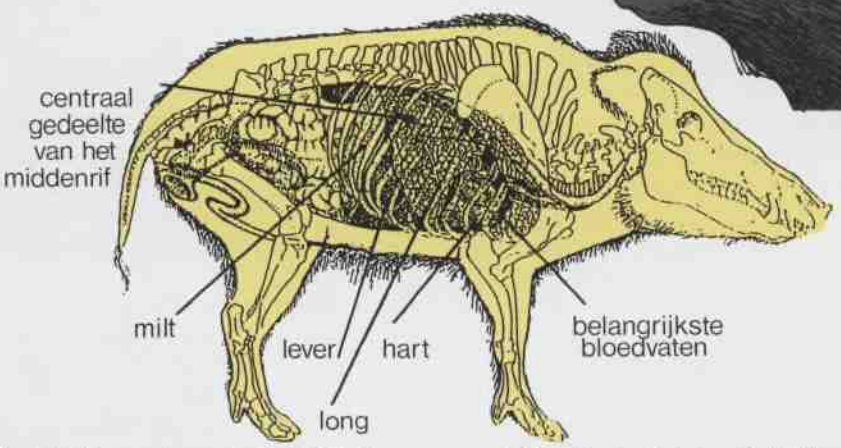

beëindigd en kan de leeftijd alleen aan de hand van de afslijtingsgraad van de tanden geschat worden. Een frisling heeft nog uitsluitend melksnijtanden. Op twaalf maanden wisselen de buitenste snijtanden, twee maand later de binnenste en nog vijf maand erna de middelste. Ook de haaktanden wisselen rond de twaalfde levensmaand.

Voeding

Het everzwijn is een alleseter, maar ook een kieskeurige lekkerbek. In de winter breken ze in het bos de bodem open op zoek naar wormen en poppen, en op grasweiden zoeken ze naar larven en engerlingen. Later bezoeken ze velden met pas ingezaaide haver en vers geplante aardappelen. In de zomer verkiezen ze rijpend koren, haver, mais, erwten en bonen; ze nemen de uitgestrekte graanvelden zelfs als permanente verblijfplaats, ook overdag. Daar liggen ze immers rustiger en veiliger dan in het door toeristen en lastige insekten verstoorde bos. Hele rotten vestigen er zich, vreten zich vol, bouwen legers, kortom, doen alles wat de boer tot wanhoop en woede brengt. De varkens voelen er zich zo thuis, dat ze soms hun aangeboren voorzichtigheid vergeten en nog bij volle daglicht actief blijven. Wanneer een veld afgemaaid wordt, meestal van buiten naar binnen, blijven de varkens er dikwijls in, vermoedelijk uit angst voor de drukte en bedrijvigheid buiten. Pas op het laatste ogenblik vluchten ze dan uit het overblijvend stukje graan.
Na de oogsttijd richten ze hun aandacht op aardappelvelden en op bosvruchten, vooral eikels. Ook breken ze graag stoppelvelden om, op zoek naar muizennesten, die ze als een delicatesse beschouwen.

Biotoop en verspreiding

Wilde zwijnen zijn echte bosbewoners. Enkel in grote, rustige boscomplexen, afgewisseld met landbouwzones, voelen ze zich thuis. Dergelijke **biotopen** vinden we hier nog enkel in de Ardennen en op de Veluwe, waar hun verspreidingsgebied ongeveer samenvalt met dat van het roodwild.
Ze zijn weinig plaatsgetrouw, omdat ze verstoring en te intense bejaging niet appreciëren. Op één nacht trekken ze soms kilometers ver weg en kwartieren nu eens hier, dan weer daar. Als dan de eerste wildschade gemeld worden,

hebben ze zich dikwijls al elders gevestigd.
Als ze min of meer geduldig en met verstand bejaagd worden, blijven ze wel in een bepaald gebied en kunnen dan bijna als standwild beschouwd worden.

Heel graag gebruiken ze een moerassige of modderige plek in het bos om er te **zoelen**. Het modderbad dient niet zozeer als afkoeling – ze zoelen zolang het niet vriest – maar is vermoedelijk een manier om lastige huidparasieten kwijt te raken. Naast een zoelplek staan meestal één of meer schuurbomen, waarvan de schors tot "varkenshoogte" weggewreven is en de stam met gedroogde modder beklad is.

Vooral na de Tweede Wereldoorlog was het zwartwildbestand erg toegenomen. Er waren zelfs meldingen tot in Midden- en Laag-België en in Zeeland. Nu mag het bestand **in de vrije wildbaan** voor België op zevenduizend stuks geschat worden (waarbij nog drieduizend die in min of meer uitgestrekte omrasterde jachtgebieden gehouden worden) en op enkele duizenden voor Nederland.
Zwartwild komt verder nog voor in Oost-Europa, Duitsland, Frankrijk en Spanje, minder in Oostenrijk, Italië en Zuid-Scandinavië. Ook in Noord-Afrika is er nog een goed bestand (Tunesië, Marokko). In Groot-Brittannië en Ierland leven geen everzwijnen meer in het wild.

Zintuigen

Hun gezichtsvermogen is uitgesproken zwak; een onbeweeglijk voorwerp kunnen ze zeer moeilijk onderkennen. Dat wordt echter ruimschoots gecompenseerd door een fantastisch reukorgaan. Mensengeur b.v. nemen ze waar over honderden meters en zelfs na vele uren. Lekkernijen (muizen, truffels...) ruiken ze door de bodem heen en graven ze op.
Ze kunnen een bloedspoor uitwerken als de beste **zweethond**, iets wat menig jager al heeft ondervonden, als hij de halfopgevreten resten van een stuk reewild, dat hij de vorige avond geschoten had, terugvond.

Hun smaak is ook zeer goed: ze zijn fijnproevers die b.v. bepaalde aardappelsoorten boven andere verkiezen.
Zwartwild hoort uitstekend; vooral ongewone (metaalachtige) geluiden alarmeren hen dadelijk. Als ze zich echter in een rotte bevinden, maken ze zelf dikwijls veel kabaal en schijnen ze zich ook veiliger te voelen, zodat vreemde geluiden minder goed waargenomen worden.

Wilde zwijnen zijn erg slim, bijna intelligent. Ze beoordelen elke situatie onmiddellijk en juist en weten vlug wat gevaar en wat voordeel voor hen kan opleveren. Het duidelijkst komt dat tot uiting in hun gedrag bij de bejaging, zeker op drijfjacht. Hun karakter is over het algemeen opgewekt, beweeglijk en luidruchtig. Oudere keilers worden wel echte eenzaten met een knorrig gedrag.
Hun geluiden – knorren, piepen, schreeuwen, blazen... – komen nogal overeen met die van tamme zwijnen.

Beheer

Omdat ze vooral voor de landbouw meer schade dan voordeel (vernietiging van larven, engerlingen; verluchting van de bosbodem...) betekenen, moet het zwartwildbestand beheerd en gecontroleerd worden. Natuurlijke vijanden hebben ze hier niet meer; tegen stropende honden bijvoorbeeld kunnen ze zich goed verdedigen. Enkel een strenge en langdurige winter kan hun aantal wat uitdunnen.
Maag-, darm- en longwormbesmettingen komen voor, des te meer naarmate de dichtheid hoger is, b.v. in wildrasters. Dat geldt ook voor het uitbreken van **varkenspest**, een ernstige virale ziekte. Ook besmettingen met **trichinen** zouden niet zo zeldzaam zijn, een reden waarom ook in verscheidene landen de keuring van alle in de handel gebracht everzwijnvlees verplicht werd gesteld.
Bedreigde velden en akkers kunnen tegen ongewenst varkensbezoek beschermd worden door elektrische schrikdraad of eventueel zelfs een afsluiting van een meter hoog met gevlochten gaas of dichte prikkeldraad. Afschrikkingsapparaten, reukstoffen e.d.m. hebben meestal maar een tijdelijk effect. Af en toe één stuk uit een rotte wegschieten helpt ook; een zeug zal de akker waar ze één van haar frislingen vlak bij haar zag sneuvelen nadien wel mijden. De aanleg van **wildakkers** in of langs het bos (aardappelen, maïs, topinamboer...) kan ook helpen om landbouwschade te voorkomen.
Bijvoederen is nodig in de winter, niet als de sneeuw al gevallen is, maar al vanaf november, tot in de maanden maart en april. Dicht bij of midden tussen rustige dekkingen worden aardappelen, suikerbietekoppen, maïs, fruit, graanafval enz. gedeponeerd.De voorraad moet om de twee of drie dagen ververst worden. Ook slacht- en keukenafval (geen varkensvlees: besmettingsgevaar!) kan ervoor dienen. Maïs in een met gaten doorboorde ton die aan een stevige ketting vastligt, houdt de varkens bezig, zodat ze niet alles tegelijk opvreten.

Bejaging

Als de jagers in de winter voor bijvoedering en in de zomer voor wildakkers en andere wildschade voorkomende maatregelen zorgen, kunnen ze over een voor de landbouw draaglijke zwartwildstand beschikken. Hoe hoog die mag liggen verschilt van streek tot streek en is, gezien de trek- en reislust van zwartwild, ook moeilijk in absolute cijfers uit te drukken: algemeen aanvaard is een gemiddelde van tien stuks per duizend hectare.
Ons doel moet **niet** zijn zoveel mogelijk wilde zwijnen in ons jachtveld te krijgen, maar **wel** een bestand van gezonde en sterke stukken, die als "beloning" voor een goed beheer af en toe een mooie trofee kunnen opleveren. Hierbij is weinig sprake van "selectief" afschot, zoals dat bij het edelhert toegepast wordt.
We houden ons aan enkele vuistregels.
1. Laat de varkens oud genoeg worden: *alleen zo krijgt men keilers met goede houwers (minimum vier jaar) en sterke zeugen die op hun beurt weer gezonde en talrijke frislingen werpen.*
2. Bejaag de klassen van de frislingen *(vanaf het moment dat ze hun strepenpak kwijt zijn)* **en van de overlopers het sterkst:** *alleen zo houdt men de stand kwantitatief onder controle, zodat er niet te veel wildschade ontstaat, en heeft men tegelijkertijd een groot aanbod van wildbraad van goede kwaliteit (everzwijnen onder de vijftig kilogram worden tegen een hogere prijs verkocht).*
3. Schiet binnen die twee klassen altijd bij voorkeur de zwakste en lichtste exemplaren af. *Doordat ze in rotten samenleven is een onderlinge vergelijking meestal goed mogelijk.*
4. Voerende zeugen absoluut sparen *om geen frislingweesjes te maken, die omkomen of in het beste geval opgroeien tot minderwaardige exemplaren, die op hun beurt weer minder en zwakkere frislingen gaan produceren.*

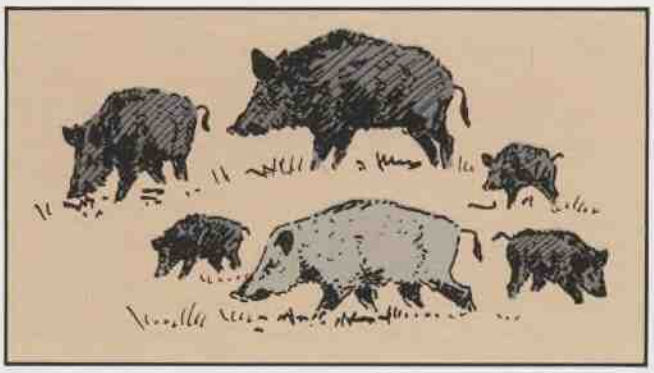

Najaar
Zeugen met jongen voor de winter krijgen later hun winterhaar. Zij zijn nog licht van kleur terwijl de andere reeds donker worden door het winterhaar.

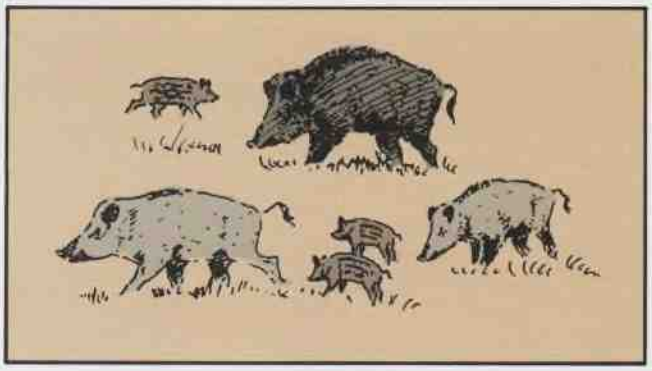

Voorzomer
Zeugen met jongen verliezen later hun winterhaar. Zij zijn nog donker van kleur terwijl de andere reeds in lichtere zomervacht lopen.

Eenvoudige voorschriften, die helaas in ons land niet voldoende consequent worden toegepast. Vaak wordt op elk stuk zwartwild, liefst op het dikste, op ieder moment dat het zich presenteert, geschoten. Daardoor sneuvelen nogal wat jonge keilers of voerende zeugen voortijdig, met alle negatieve gevolgen vandien, of de varkens zelf houden het eenvoudigweg voor bekeken en trekken voor lange tijd naar veiliger oorden.

Wapenkeuze

Het everzwijn mag alleen met de kogel beschoten worden. Nog niet zo lang geleden zwoeren nog heel wat jagers bij het gebruik van "balletten", die echter weinig efficiënt en veilig zijn. Een groot deel van de geschoten everzwijnen had toen min of meer verse letsels van die grove hagelkorrels, iets wat vooral bij het ontweiden en versnijden duidelijk werd.

De **gladloopkogels**, type "Brenneke" (**in Nederland verboden**) zijn een noodoplossing die, als het gaat om een kaliber 12, en de schietafstand tot maximaal vijftig meter beperkt blijft, bevredigende resultaten kan opleveren. Belangrijk is wel dat de trefzekerheid van elk jachtgeweer eerst op een schietschijf uitgetest wordt, omdat het trefpunt bij die kogels van loop tot loop tientallen centimeters kan verschillen.

Een gladloopkogel vliegt maar ongeveer half zo snel als een karabijnkogel, zodat de schutter meer moet "voorhouden"; daarmee moeten gebruikers van een gecombineerd wapen (drilling of bokbuks) wel rekening houden. Verder heeft zo een zware kogel wel voldoende dodende kracht, en is daarbij nog weinig gevoelig voor hindernissen in de schietbaan.
Het ideale drijfjachtwapen is de **dubbelbuks** of **Express-karabijn**, van goede makelij, maar jammer genoeg een duur stuk voor de gelegenheidszwartwildjager. Een goede grofwildbuks, type **grendelkarabijn**, is wel betaalbaar, vooral omdat een dure **richtkijker** en montage overbodig zijn.
De kaliberkeus is belangrijk; zwartwild is immers sterk, heeft veel weerstand en wordt vaak in slechte omstandigheden (op drijfjacht, in de schemering...) beschoten, zodat de kogel nogal eens niet op de juiste plaats – het schouderblad – terecht komt. Daarom moet de kogel zwaar genoeg zijn om ook bij minder goed geplaatste schoten het stuk zo vlug mogelijk te treffen.
Veel gebruikt is de 9,3 × 74R, ook geschikt zijn de 7 × 64/7 × 65R, de 8 × 68 en vooral de 9,3 × 62. Lichtere of meer verouderde kogelkalibers (8 × 57R, 7 × 57R) zullen bij goede schoten toch efficiënt zijn, zeker bij bers- of loerjacht, wanneer het niet-opgejaagde stuk vlug in de meest nabijgelegen dekking in het **wondbed** zal gaan om er te sterven.

Hét probleem, bij welk kaliber ook, is dat de meeste jagers geen of weinig ervaring hebben met het kogelschot op bewegend wild. Regelmatig oefenen op een schietstand (lopende schijf) blijft een belangrijk hulpmiddel en zou misschien, zoals reeds het geval in Nederland, overal verplicht gesteld kunnen worden voor deelnemers aan grofwilddrijfjachten.

Drijfjacht

Behalve in rustige jachtrevieren met een goed zwartwildbestand heeft het **bersen** of **aanzitten** op deze wildsoort alleen relatief weinig kans op succes, uitgezonderd misschien de zomerloerjacht aan door varkens bezochte graanvelden, maar dat is dikwijls eerder een vorm van schadebestrijding dan wel echte jacht. Toevallige ontmoetingen tijdens de bersjacht of aanzit op reebok en edelhert, komen wel voor.
Verreweg de meeste everzwijnen worden in ons land op **drijfjacht** geschoten. Het principe van een "battue" is eenvoudig: het wild wordt door **drijvers**, meestal vergezeld van honden, uit zijn verblijfplaats opgejaagd om buiten de **drift**, die omsingeld is door een aantal jagers, beschoten te worden. De praktische toepassing ervan is echter een hele kunst, die kennis en ervaring vereist. Een eerste logische voorwaarde is dat er inderdaad varkens in de genomen drift aanwezig zijn. In gebieden met een goede stand kent de

jachtleider wel de geliefkoosde dekkingen, maar zekerheid krijgen we pas als we op de ochtend van de jachtdag verse sporen op de sneeuw hebben gevonden, die ondubbelzinnig te kennen geven dat varkens in een bepaald bosgedeelte binnenwisselden. Het lezen en correct interpreteren van die **prenten** is al een kunst op zich.
Zijn er ergens varkens **vastgespeurd,** kan de jacht beginnen, desnoods al met één enkele jager en één drijver. Hoofdzaak is de plaatskeuze van de jager: best dertig meter windafwaarts van een **hoofdwissel** – dikwijls de plek waar ze de dekking ingewisseld zijn. Zeker bij één enkel varken, een eenzaat (keiler?) kan deze methode succes opleveren.

Kleinere **drukjachten**, vier à zes jagers en een paar **drijvers**, kunnen ook heel aangenaam verlopen. De voorbereidingen vergen minder tijd, en als er ergens zwartwild vastgespeurd is, kan je de deelnemers vlug samentrommelen om een halve dag te jagen. De geweren worden natuurlijk ook weer bij de bekende wissels opgesteld.

Als zulke drukjachten te dikwijls plaatsvinden, werken ze wel erg verstorend, ook voor het roodwild dat graag in dezelfde dekkingen als het zwartwild huist. Daarom is het beter slechts één of twee grotere jachtpartijen te voorzien, die goed voorbereid op een vooraf vastgestelde dag zullen plaatsvinden. Op verse sneeuw kan je toch niet met zekerheid rekenen, zodat je een drijfjacht beter niet te laat in het jaar houdt, november is het beste tijdstip. De dagen zijn dan nog vrij lang zodat er wat meer tijd is, o.m. voor het eventueel **nazoeken**. De varkens zijn dan ook in betere lichaamsconditie: ze zijn nog niet verzwakt door voedseltekort of te intense bronstactiviteiten.

Je kan beter enkele grote driften nemen dan verscheidene kleine. De jagers worden verder af van de dekkingen opgesteld zodat de erin aanwezige varkens er niets van merken. Als ze dan door drijvers en honden opgejaagd worden, snellen ze wel uit hun dekking, maar gaan dan, omdat er toch niets bijzonders gebeurd is, rustiger in draf verder op hun gewone wissels, zodat de wat verder geplaatste jager ze zuiverder kan aanspreken en ook schieten.
Op die manier wordt toch dezelfde bosoppervlakte gedreven maar gaat er minder tijd verloren met het verzamelen en opnieuw opstellen van de jagers, het hergroeperen van de drijvers enz. Anderzijds mag een grote drift ook weer niet té lang duren, maximum twee uur, zoniet lijden de geweren te zeer van koude en verveling wat onoplettendheid betekent. Op één jachtdag kunnen er zo drie à vier driften genomen worden. Waar plaatst de **jachtleider** de geweren? Zo mogelijk op dertig à veertig meter van de wissels, die al jaren bekend zijn van vorige jachtpartijen, toevallige waarnemingen en ook bij het nazoeken van aangeschoten varkens. Goede wissels liggen steeds nabij de verbindingslijn tussen twee dekkingen, liefst in een diepte of begroeide geul, waarvan het zwartwild graag gebruik maakt om zich zo onopgemerkt mogelijk te verplaatsen. Ook vossenwissels zijn dikwijls goede varkenswissels. Als er ergens in de drift een rasterdeel staat, lopen de varkens er langsheen om aan het einde ervan of ter hoogte van een opening uit te wisselen.
De jagers gaan snel, maar rustig naar hun plaats, die vooraf met een nummerplaatje werd aangeduid. Er moet daar voor hen wat dekking zijn, eventueel door het bouwen van een laag takkenscherm, maar vooral een goed gezichtsveld is belangrijk. Door merktekens op bomen wordt de lokalisatie van de buurjagers duidelijk gemaakt. Zo mogelijk beschikt elk van de ongeveer twintig jagers over een plannetje van alle driften.

Zeker bij grote driften is het aangeraden ze te laten beginnen en eindigen op een vooraf vastgesteld uur, omdat hoornsignalen niet altijd gehoord worden en voor het zwartwild erg alarmerend kunnen zijn.
Als drijvers kiezen we vijf à tien rustige en verstandige kerels, bosarbeiders of geïnteresseerde boeren uit de streek. De **hoofddrijver** moet het hele revier als zijn broekzak kennen en met doorzicht het verloop van elke drift kunnen leiden.
Luid drijven maakt varkens achterdochtig, wat gebaseerd op hun vroegere ervaringen, ze moeilijker de dekking doet verlaten. Er wordt net genoeg lawaai gemaakt opdat de drijvers met elkaar in contact en ongeveer op één lijn blijven.
Graag breken de varkens door de drijverslijn heen om dan vijftig meter verder stil te blijven staan en te luisteren. Als de drijvers dan eerst de hele drift doorgaan om pas na ongeveer een uur terug te komen, doen ze het telkens opnieuw. Het is beter om de drijvers, van zodra de varkens naar achter uitbreken, dadelijk te laten omdraaien en ze achterna te gaan, en dat eventueel te herhalen tot de varkens het beu worden, naar buiten lopen en de eerste schoten vallen.
Als met de aanwezigheid van roodwild in de drift rekening moet worden gehouden, nemen we die eerst langzaam en tegen de wind in, met de honden **aangelijnd**, zodat het roodwild de drift zonder al te veel paniek kan verlaten.
Eén of twee goede honden zijn beter dan een meute waardeloze keffers. Een "varkenshond" moet luid jagen, geen ander dan zwartwild achtervolgen en niet te ver uit de drift weglopen, wat veel oefening en ervaring veronderstelt. Gelukkig heeft de varkensgeur een grote aantrekkingskracht op de hondeneus.
Als een hond vaak bij varkensjachten wordt gebruikt en er dan niets anders dan zwartwild wordt geschoten, leert hij het wel. Ook van oudere rasgenoten kunnen ze veel opsteken.

Na het schot...

Behalve als een wildzwijn zo getroffen is dat het ter plaatse neervalt (hersenen of ruggemerg) **tekent** het weinig of niet op een treffer, hoogstens een licht samentrekken. Daarom is het absoluut noodzakelijk dat de schutter de **aanschotplaats** zorgvuldig vaststelt, wat moeilijker is dan het lijkt, vooral op drijfjacht. Nadien moet die grondig onderzocht worden op **aanschottekens, zweet** (= bloed), longdeeltjes, maag- of darminhoud, been- of tandsplinters, borstels, de eventuele **kogelinslag** enz. Zelfs zware kogels geven

soms geen of onvoldoende **uitschot**, omdat de dikke, soepele huid erover heen schuift of omdat de speklaag de opening verstopt.

Normaal gesproken mogen we altijd proberen het **zweetspoor** uit te werken tot waar dit in de dekking verdwijnt. Verder **nazoeken** kan enkel bij voldoende licht en na een wachtperiode van **minstens** twee uur; op drijfjacht betekent dat dikwijls pas de volgende ochtend. Een ervaren zweethond, die aan de lange lijn gehouden wordt, is onontbeerlijk. Omdat in zwartwildgebieden ook roodwild bejaagd wordt, heeft zo'n specialist (Hannoveraanse zweethond, teckel, Duitse wachtel...) zeker zijn bezigheid. Eén of meer jagers kunnen best mee nazoeken om zich rond de doorzochte dekkingen bij de wissels op te stellen. Belangrijk is dan wel vooraf goed af te spreken wie gewapend naderbij gaat om een **vangschot** te geven als de hond het gekwetste stuk **gesteld** heeft en **luid geeft**. Normaal is dat de taak van de hondeleider.

Meestal vlucht een gekwetst everzwijn voor de naderende mens, maar niet zelden vallen ze aan, bliksemsnel en geheel onverwacht, meestal op het ogenblik dat men zijn stem laat horen, bijvoorbeeld om andere jagers of de hond te roepen. Een keiler slaat met de kop van onder naar boven en kan daarbij met zijn houwers lelijke wonden toebrengen. Zeugen proberen een mens omver te lopen om hem dan te bijten en te vertrappelen. Als we voldoende lang met het nazoeken wachten, zijn aangeschoten varkens zo sterk verzwakt en stijf dat de kracht tot aanvallen ontbreekt.
Everzwijn**wildbraad** bederft vlug, daarom moet we een geschoten stuk zo vlug mogelijk **ontweiden**. Als dat niet dadelijk kan, bijvoorbeeld tijdens een drijfjacht, moet het minstens "**gelucht**" worden, d.w.z. dat er met een mes een insnede gemaakt wordt in de middellijn doorheen de buikwand, zonder echter de ingewanden te raken, om het opzwellen door gasvorming te voorkomen.

Bij zwaardere exemplaren moet, om een goede afkoeling toe te laten, de borstkas zo ver mogelijk naar voren opengelegd en met een stokje opengesperd worden.

Wie wil, kan een everzwijnekop volledig laten opmaken door een goede taxidermist. Te veel keilerkoppen werden echter verprutst tot lachwekkende karikaturen met te ver uitgetrokken houwers. Minstens even mooi en indrukwekkend als trofee zijn de sterke haaktanden: die kunnen we zelf behandelen, als er tenminste op gelet wordt dat de houwers, die voor twee derde in de onderkaak verscholen zitten, niet mee doorgezaagd worden. De bovenkaak mag drie vingers achter de haken doorgezaagd worden. Beide delen worden dan een half uurtje in water gekookt, daarna duwen we de houwers naar achter uit. Na het drogen vullen we beide houwers en haken met was of een hardwordende kunststof en kunnen we ze met lijm of ijzerdraadjes op een houten schildje monteren.
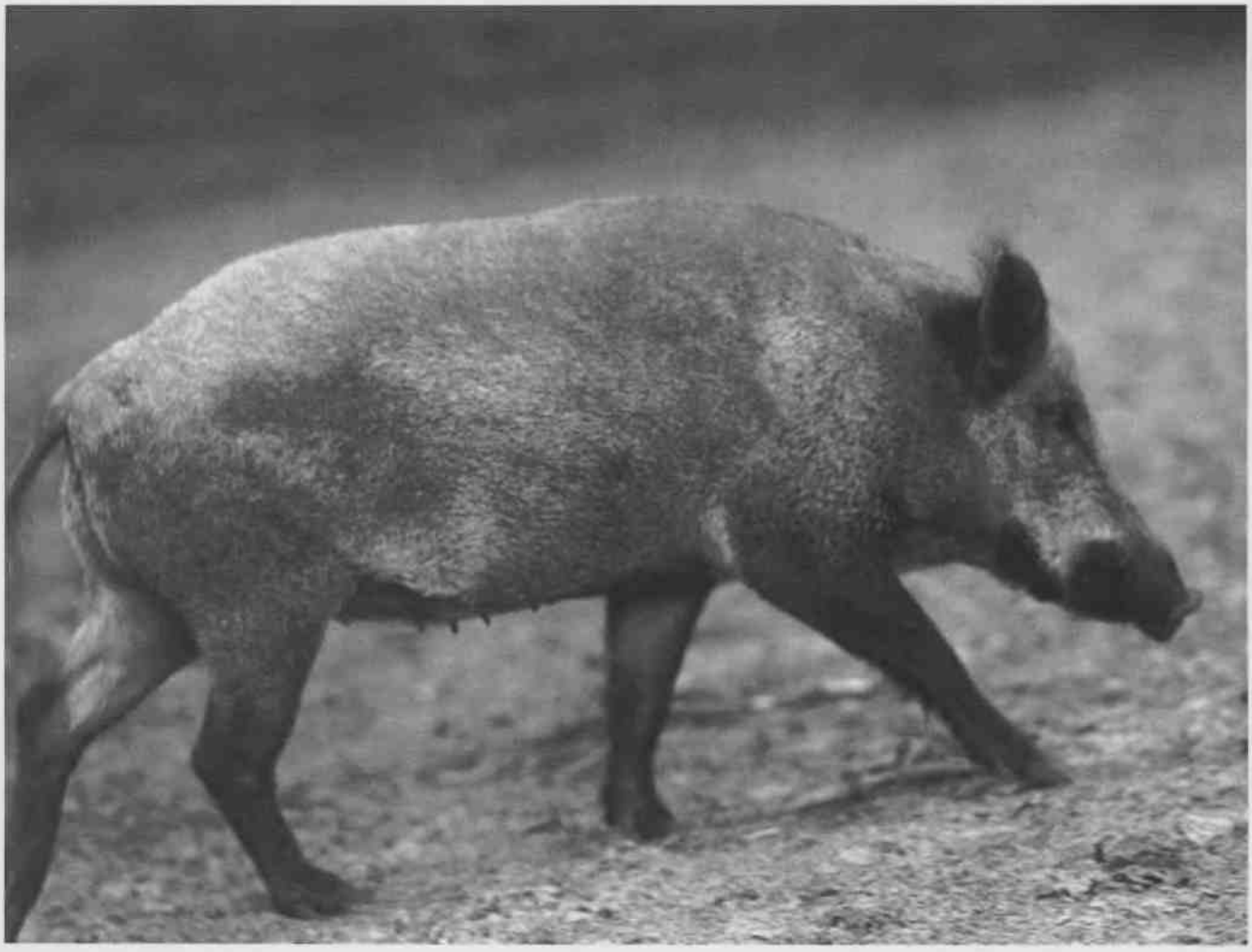
Sterke zeug in zomerdos